

פרק הנודר מן המבושל

קדירה רך, שהרגילות היא לאוכלו עם פת. אך מעשה קדירה עבה, הרגילות היא לאוכלו בלא פת.

זכמו כן מותר הנודר מן התבשיל, כביצה טורמוטא.

ונתבאר בגמרא, שהיא ביצה ששלקו אותה אלף פעמים במים חמים ואלף פעמים במים קרים לסירוגין, עד שהיא מצטמקת כל כך, שיכול לבולעה בשלימותה, והיא גם יוצאת שלימה ממעיו [ואוכלים אותה לרפואה, שאם יש דלקת במעים, הביצה יוצאת עם ההפרשה, ולפי המראה שבה יודע הרופא איזו תרופה לתת].

והטעם שהנודר מן התבשיל מותר בזה, משום שאין רגילות לאכול אותה עם פת,

אבל, אם הביצה לא נתבשלה כל כך, אסורה היא לנודר, שהרי היא נאכלת עם הפת.

זכמו כן מותר הנודר מן התבשיל, בדלעת הרמוצה, מין דלעת שלעולם אינה מתבשלת יפה, ולכן גם אחרי שנתבשלה, אין היא נקראת תבשיל, הלכך, הנודר מן התבשיל, מותר בה.

[המשנה הבאה הוצגה כאן כהמשך למשנה, אך היא הובאה שוב לקמן נא א, ועיקרה

כבר נתבאר לעיל, שבנדרים הולכים אחרי לשון בני אדם. כלומר, שמפרשים את הנדר לפי משמעותו המקובלת בלשון בני אדם. הפרק שלפנינו בא ללמדנו, כי מי שנדר לאסור על עצמו מאכל מסויים, מותרים לו כל המאכלים האחרים שאינם כלולים בשם אותו המאכל לפי לשון בני אדם.

מתניתין:

א. הנודר לאסור על עצמו את כל המאכלים שהם מן המבושל [שהוכנו לאכילה על ידי בישול], כגון שאמר "קונם מבושל עלי".

הדין הוא, שמותר הנודר, במאכלים שהוכנו לאכילה בצלי ובשלוק [מבושל למחצה⁽¹⁾], שכן לצלי ולשלוק אין בני אדם קוראים "מבושל", ואין הם בכלל הנדר.

ב. אמר הנודר, קונם עלי כל מאכל הנקרא "תבשיל", שאיני טועם,

הדין הוא, שאסור הנודר במעשה קדירה רך [בתבשיל שיש בו רוטב].

ומותר במעשה קדירה עבה כגון דייסא וכדומה.

ומבואר בגמרא, שהטעם הוא, היות ודרך בני אדם שקוראים "תבשיל" רק למעשה

מדי בכלל מבושל הוא בלשון בני אדם. אבל הרא"ש, רש"י והברטנורה, פירשו, ששלוק זה כל שהוא מבושל יותר מדי, וגם מאכל זה נכלל במאכלים המותרים לנודר מן

1. הר"ן מפרש שאמנם שלוק, משמעותו גם מאכל שמבושל יותר מדי, אבל כאן אין הכוונה להתיר אלא רק מבושל למחצה, היות ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ותבשיל שנתבשל יותר

אחר לשון תורה, שאם בלשון הנדר שאסר, כלול דבר נוסף לפי לשון התורה, אסור גם בזה. ולכן הנודר מן המבושל, כיון שבלשון התורה כלול בזה גם צלי, אסור גם בצלי.

ותנא דילן סבר, בנדרים הלך רק אחר לשון בני אדם ולא אחר לשון התורה, ובלשון בני אדם, לא כלול צלי בלשון תבשיל.

דוחה הגמרא: לא בזה הם חולקים.

אלא, דכולי עלמא סוברים, שבנדרים הלך רק אחר לשון בני אדם.

ומחלוקת רבי יאשיה ומשנתנו היא:

מר — משנתנו מדברת לפי לשון בני מקומם כי אתריה [כמקומם].

ומר — רבי יאשיה דיבר לפי לשון בני מקומו כי אתריה.

באתרא [במקום] **דתנא דילן** [של התנא דמתניתין], **לצלי קרו ליה צלי, ולמבושל קרו ליה מבושל.**

מה שאין כן **באתרא דרבי יאשיה, שאפילו לצלי קרו מבושל.**

ומקשינן: **והא** [והרי] **רבי יאשיה קרא נסיב לה** [הביא פסוק] **שצלי כלול בלשון תבשיל, ומדוע הוא הביא פסוק אם הוא סובר שנדר תלוי בלשון בני אדם?**¹

ומתריצין: מה שהביא רבי יאשיה פסוק זה, היינו **לאסמכתא בעלמא**, לומר, שגם בלשון התורה מצאנו לשון תבשיל אצל צלי, אבל

היא שם, כמו שנראה מהר"ן שפירש את המשנה שם ולא כאן, ולכן הבאנו אותה רק לקמן]

גמרא:

שינו במשנה: הנודר את עצמו מן המבושל, מותר בצלי, שאינו בכלל מבושל.

תניא בבביתא: **רבי יאשיה אוסר את הנודר מן המבושל, בצלי.**

שרבי יאשיה סובר, שגם צלי הוא בכלל מבושל.

ואף על פי שאין ראייה לדבר שהצלי הוא בכלל מבושל, אבל יש זכר לדבר,

שנאמר (דברי הימים ב לה) **"ויבשלו (את) הפסח באש כמשפט"**.

אם כן מצאנו לשון בישול אצל קרבן פסח, אף על פי שאינו נאכל כי אם צלי.

והטעם שאין זה ראייה גמורה שהצלי בכלל מבושל, משום שבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, כמו שיתבאר בהמשך הסוגיא.

נמצא, שיש מחלוקת בין משנתנו לרבי יאשיה, האם צלי נכלל בלשון מבושל, או לא.

לימא בהא קמיפלגי [אולי נאמר שבזה חולקים] משנתנו ורבי יאשיה.

דרבי יאשיה סבר, הלך בנדרים לחומרא, גם

שאף לצלי ושלוק קוראים מבושל, אסור הנודר בכל.

המבושל. ופירש הרמב"ם (פ"ט מנדרים ה"א) שבמקום

מה שבאמת קובע בנדרים, הוא לשון בני אדם.

שנינו במשנה: **קונם תבשיל**, אסור במעשה קדירה רך, ומותר במעשה קדרה עבה:

ומקשינן: **והא מתבשיל נדר**, ואם כן מדוע יש הבדל בין מעשה קדירה רך למעשה קדירה עבה?

ומתריצין: **אמר אביי: האי תנא**, ביאר לפי לשון בני מקומו, שלכל מידי דמתאכל ביה ריפתא [לכל מעשה קדירה שאוכלים אותו עם לחם] **תבשיל קרו ליה**, ולכן חלוק מעשה קדירה רך ממעשה קדירה עבה. שמעשה קדירה רך נאכל עם פת, ולכן נקרא תבשיל. מה שאין כן מעשה קדירה עבה, שאין הדרך לאוכלו עם פת, ולכן אינו נקרא תבשיל⁽²⁾.

וראיה לכך, שמעשה קדירה הנאכל עם הפת נקרא תבשיל, שכך שנינו בברייתא:

והתניא: הנודר מן התבשיל, אסור בכל מיני תבשיל, ואסור בצלי ובשלוק ובמבושל, ואסור בהיטריות רכות [בדלועין קטנים] **שהחולין אוכלין בהן פיתן**.

ומוכח מכך שהברייתא נתנה טעם לאיסור דלועין קטנים, לנודר מן התבשיל, משום שנאכל עם הפת. משמע, שכל מאכל הנאכל עם הפת, קוראים אותו תבשיל.

והוינן בה: כיצד אפשר להבין את דברי הברייתא שאומרת שדלועין יפים לחולה?

איני! אין זה מוכן.

שהרי **והא רבי ירמיה חלש** [היה חולה],

על לגביה [בא אליו] **ההוא אסיא לאסיוה** [רופא מפורסם לרפאותו],

הוא קרא דמחת בביתיה [ראה הרופא שמונח שם בבית דלועין],

שבקיה, ונפק [מיד עזב הרופא את החולה, ויצא מביתו].

אמר הרופא: מלאך מותא אית ליה לדין בביתיה, ואנא איעול לאסאה יתייה? [הרי החולה מחזיק את מלאך המוות בביתו, ואם כן כיצד אוכל לבוא ולרפאותו?]

ומוכח, שהדלועין, לא רק שאינם מועילים לחולה, אלא אף מזיקים לו. ואם כן כיצד אמרו בברייתא שהדלועין יפים לחולה?

ומתריצין: **לא קשיא**,

א. הא — מה שאמרו בברייתא שהדלועין יפים לחולה, מדובר בדלועין רכיכי [רכים].

הא — מה שהרופא אמר על הדלועין שהם קשין לחולה, מדובר בדלועין שהם **אשוני** [קשים].

ב. רבא בר עולא אמר לתרץ באופן אחר:

הא — מה שהרופא אמר על הדלועין שהם קשים לחולה, מדובר **בקרא גופיה** [בבשר הדלועין עצמם].

2. שני פירושים נאמרו בר"ן לבאר את קושית הגמרא, ותירוצה.

2. שני פירושים נאמרו בר"ן לבאר את קושית הגמרא, ותירוצה.

ורק להם הדלועין מועילים. אבל לחולים ממש, הדלועים מזיקים.

ורבא לטעמיה שסובר שרבנן נקראים חולים.

דאמר רבא: כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי [כמו מי אנחנו סוברים, שאנחנו מתפללים בכל יום, ולא רק בראש השנה, על האנשים החולים (בברכת "רפאינו"), שהם קצירי, ועל רבנן ("ועל פליטת סופריהם"), שהם מריעי]?^{מט-ב}

[כמאן, כרבי יוסי] שסובר במסכת ראש השנה (טז א) שאדם נדון בכל יום.

אבל לרבנן, אין טעם להתפלל כל יום על החולים ועל רבנן, כיון שהם סוברים שאדם נדון בראש השנה, ואחרי שכבר נגמר דינם, אין התפילה מועילה להם.

ומדאמר רבא, קצירי ומריעי, וכינה את רבנן מריעי, שהוא תרגומו של חולה⁽⁵⁾.

שמע מינה שרבא סובר שרבנן נקראים חולים.

קצירי — היינו החולים המוטלים על ערשותיהם. ונקראו קצירי, לפי שהם קצירי ממש, שנפשמם קצרה מחמת חוליים.

והא — מה שבברייתא כתוב, שהדלועין יפים לחולה, מדובר בגוויה דקרא [בחלק הרך שבתוך הדלועין].

וכמו שמצאנו, שחלוק תוך הפרי מהפרי,

דאמר רב יהודה: לוליבא דקרא [את תוך הדלועין], חשוב מאוד לאוכלו לרפואה⁽³⁾ אחרי שנתבשל בסילקא [עם תרדין].

ואת הלוליבא דכיתנא [מה שבתוך הזרעים של הפשתן] טוב לאוכלם לרפואה בכותחא [עם כותח].

ודבר זה — אסור לאומרו בפני עם הארץ.

כדי שלא ילכו לשדות אחרים, וישחיתו את הפשתן ואת הדלועין לשם כך⁽⁴⁾.

ג. רבא אמר ליישב את הברייתא האומרת שדלועין יפים לחולה:

אכן, הדלועין קשים לחולה, בין הרכין ובין הקשין שבהם.

ומה שאמרו בברייתא שהחולים אוכלים בהם פיתן, אין הכוונה לחולים ממש.

אלא, מאן חולין — רבנן! שאפילו כשהם בריאים, הם תשושי כח, מפני שהתורה מתשת את כחם.

3. מאירי.

4. כך פירש הר"ן, והרא"ש פירש שהטעם שאסור לאומרו לעם הארץ, מפני שילעיגו עלינו, שדבר זה שאנחנו לומדים, אפילו הנשים יודעות אותם.

5. מהרש"א בחידושי אגדות.

והרי תבשיל הוא. ותירוץ הגמרא, שכיון שאין אוכלים עמו פת, לא נקרא תבשיל.

פירוש ב': קושית הגמרא היא על מעשה קדירה רך, מדוע אסור בו, הנודר מן התבשיל, והרי אינו תבשיל. ותירוץ הגמרא, שכיון שאוכלים אותו עם פת, נקרא תבשיל.